

อภัยยัชฌายะ

สมาสที่มีอุปสัค หรือ นิบาตอยู่ข้างหน้า ชื่อว่า อภัยยัชฌายะ มี ๒ อย่าง คือ

๑. อุปสัคคปุพพกะ
๒. นิบาตปุพพกะ

ลักษณะของอภัยยัชฌายะ มี ๓ ประการ

๑. มีอุปสัคหรือนิบาตอยู่หน้า
๒. อุปสัคหรือนิบาตนั้น ต้องแปลก่อน
๓. รูปสำเร็จเป็นนบุงสกสิงค์

นิบาตปุพพกะ อภัยยัชฌายะ

นิบาตปุพพกะ อภัยยัชฌายะ คือ อภัยยัชฌายะที่มีนิบาตเป็นบทหน้า และแปลเป็นประธาน
เช่น

วฑฺฒานํ ปฏิปาทํ ยถาวฑฺฒนํ

(อ.ลำดับ แห่งชน ท. ผู้เจริญแล้ว ชื่อว่า ยถาวฑฺฒนํ ๑ แปลว่า ตามชนผู้เจริญแล้ว)

เย เย วฑฺฒนา ยถาวฑฺฒนํ

(อ.ชน ท. ผู้เจริญแล้ว เหล่าใดเหล่าใด ชื่อว่า ยถาวฑฺฒนํ ๑ แปลว่า ตามชนผู้เจริญแล้ว)

ชีวสฺส ยตฺตโก ปริจฺเจโท ยาวชีวํ

(อ.การกำหนด อันมีประมาณเท่าใด แห่งชีวิต ชื่อว่า ยาวชีวํ ๑ แปลว่า กำหนดเพียงใดแห่งชีวิต)

ปพฺพตฺตสฺส ติโร ติโรปพฺพตํ

(ภายนอก แห่งภูเขา ชื่อว่า ติโรปพฺพตํ ๑ แปลว่า ภายนอกแห่งภูเขา)

นคฺรสฺส พหิ พหิณคฺรํ

(ภายนอก แห่งเมือง ชื่อว่า พหิณคฺรํ ๑ แปลว่า ภายนอกแห่งเมือง)

ปาสาทสฺส อนฺโต อนฺโตปาสาทํ

(ภายใน แห่งปราสาท ชื่อว่า อนฺโตปาสาทํ ๑ แปลว่า ภายในแห่งปราสาท)

ภตตสฺส ปจฺจน ปจฺจนภตฺตํ

(ภายหลัง แห่งภัตฺร ชื่อว่า ปจฺจนภตฺตํ ๆ แปลว่า ภายหลังแห่งภัตฺร)

อายุสฺส ยตฺตโก ปริจฺเจโท ยาวตายุกํ

(อ. การกำหนด อันมี ประมาณเพ็ยงไต แห่งอายุ ชื่อว่า ยาวตายุกํ ๆ แปลว่า กำหนดเพ็ยงไตแห่งอายุ)

สรุปลสฺส โยคคํ ยถาสรูปี

(อ. ความสมควร แก่สภาพของตน ชื่อว่า ยถาสรูปี ๆ แปลว่า ตามสมควรแก่สภาพของตน)

กมํ อนตฺติกุกมิตฺวา ยถากุกมํ

(ไม่ข้ามแล้ว ซึ่งลำดับ ชื่อว่า ยถากุกมํ ๆ แปลว่า ตามลำดับ)

สตุตฺตี อนตฺติกุกมิตฺวา ยถาสตุตฺติ

(ไม่เกินแล้ว ซึ่งความสามารถ ชื่อว่า ยถาสตุตฺติ ๆ แปลว่า ตามความสามารถ)

สตุตฺติยา ปฏฺฐิปาฏิ ยถาสตุตฺติ

ยา ยา สตุตฺติ ยถาสตุตฺติ

ยา ยา สตุตฺติ ยถาสตุตฺติ

(อ. ความสามารถใดใด ชื่อว่า ยถาสตุตฺติ ๆ แปลว่า ตามความสามารถ)

ยตฺตเกณ อตฺตโถ ยาวตตฺถํ

(อ. ต้องการ ด้วยวัตถุที่มี อันประมาณเท่าใด มีอยู่ ชื่อว่า ยาวตตฺถํ ๆ แปลว่า ตามความต้องการอย่างไร)

ปาการสฺส ติโร ติโรปาการํ

(ภายนอก แห่งกำแพง ชื่อว่า ติโรปาการํ ๆ แปลว่า ภายนอกแห่งกำแพง)

ปาสาทสฺส อฺปริ อฺปริปาสาทํ

(เมืองบน แห่งปราสาท ชื่อว่า อฺปริปาสาทํ ๆ แปลว่า เมืองบนแห่งปราสาท)

โย โย ปสาโท ยถาปสาทิ

(อ.ความเลื่อมใส ใดใด ชื่อว่า ยถาปสาทิ ๆ แปลว่า ตามความเลื่อมใส)

ปสาทสฺส ปฏิปาฏิ ยถาปสาทิ

ยํ ยํ สุขํ ยถาสฺสุขิ

(อ.ความสุข ใดใด ชื่อว่า ยถาสฺสุขิ ๆ แปลว่า ตามความสุข)

สุขสฺส ปฏิปาฏิ ยถาสฺสุขิ

สุขิ อนตฺติกฺกมิตฺวา ยถาสฺสุขิ

แบบฝึกหัดท้ายบท

จงวิเคราะห์บทสมาสต่อไปนี้

๑. อนฺโตวสุสฺส (ภายในแห่งกาลฝน)
๒. ยถาพลํ (ตามกำลัง)
๓. อุปริมญจํ (เบื้องบนแห่งเตี๋ยง)
๔. อุปริคงคํ (เบื้องบนแห่งแม่น้ำคงคา)
๕. ยถาปญฺญํ (ตามปัญญา)